

FEDICS MIHÁLY

A mesemondó Fedics Mihály Amerikában

1962. február 10.

A két világháború közötti magyarországi korszakban sok jelét láttuk annak, hogy voltaképpen akkor kezdődött a magyar nép igazi megismerése. Most már nehéz volna annak a megállapítása, hogy ezt a megismerést mennyire támogatta az akkori kormányhatalom és hivatalos világ, annyi azonban tény, hogy különösen a fiatal tanult nemzedék életét valóságos lelkiismeretfurdalás hatotta át a magyar nép évszázados elhanyagolása miatt. A nemzet lelki kincseinek letéteményesét sokan látták a népben azelőtt is, de ezeknek a kincseknek feltárására és megőrzésére, ismeretetésére alig történt komoly próbálkozás, leglább is nem olyan méretű, amely ezeknek a kincseknek nemzeti értékével arányban állott volna. Bartók és Kodály kutatásai a népzene terén erre a két háború közötti korszakra esnek, de ez a kor látta a népművészet, a népi táncok, a nép által őrzött nyelvi, mesemondó és hagyományokat tápláló értékek feltárására irányuló első igazán komoly törekvéseket is.

Fiatal emberek járták végig az országot, hangeszorgalommal gyűjtögetve ezeket a fokozatosan elhalványuló emlékeket, megmentve azokat a teljes megsemmisüléstől. Falukutatóknak hívták őket és a munkáért, amit végeztek, az egész nemzet hálaja illeti meg őket. Ugy tudjuk, hogy ezeknek a gyűjtéseknek feldolgozása most is folyamatban van. A magyar tudományos világ sokat produkál ezen a téren ma is.

Többek között a nép ajkán élő legendákat, mondákat és meséket is szorgalmasan gyűjtötték. Sok helyütt voltak mesélő emberek és asszonyok, kik-

nek különleges tehetsége volt arra, hogy ezeket a meséket izesen és színesen mondják el. Valamikor a távolkelet tele volt ilyen mesélő emberekkel és az egyszerű nép mindig örömmel hallgatta őket. A magyar mesélők hire azonban ritkán ment túl a saját falujok határán, arra pedig igazán nem gondolt senki, egészen a falukutatók eljöveteléig, hogy talán érdemes volna le is írni, meg is örökíteni, amit meséltek.

Az egyik falukutató a Szabolcs-megyei Bátorligetre került, ahol egy Fedics Mihály nevű, akkor már nyolcvanon felüli aggastyán élt. Ez a Fedics Mihály híres mesemondó volt. A falukutató és egy festő társa azért mentek oda, hogy meghallgassák, lerajzolják és leírják, amit mesél. Az ut eredménye egy kötet lett, amelyet "Fedics Mihály mesél" címmel 1940-ben adtak ki.

Azért írom most ezeket, mert az amerikai magyarságnak van valami köze ehhez az öreg Fedics Mihályhoz: valamikor, még a nyolcvanas években, itt élt vagy másfél esztendeig Amerikában, valószínűleg Clevelandban, mert az akkori, még vékony szálakban folydogáló bevándorlás többnyire oda irányult. Fedics 33-34 éves ember lehetett, amikor Amerikába került (1851-ben született és 1884-ben jött át), de az akkori keserves munkaviszonyok között nem volt szerencséje. "Többet sirtam ott, mint ettem . . ." — mondogatta a falukutatónak. (Onnan gondolom, hogy valószínűleg Clevelandban tartózkodott, mert a lányomnak ottani életünk alatt volt egy ilyen nevű magyar leány iskolás barátnője.)

Fedics Mihály a Szabolcs-megyei Piricsén szü-

Irta: VASVÁRY ÖDÖN

letett, az apja, mint olvastam, szökött jobbágy volt és a katonafogdosás elől szökött oda Ung megyéből. Árván maradva, afféle kóborló, senki gyereke lett, kondás, cseléd. Ügyes táncos volt, dicsekedett, hogy még lakodalmakra is meghívták ezen a réven. Még ügyesebb volt azonban a mesélésben, amit az öregektől tanult és valószínűleg a saját egyéni módján kiszínezve, újabb izeket adva hozzá adott tovább. Béres, kocsis, napszámos volt, majd Amerikába került. Visszatérve megint csak a szegényemberek kenyerére jutott, mint favágó, cseléd, napszámos, 40 krajcárért egy napra, egy kis viskó szabadlakás mellett. Vénsegére községi eltartott lett: kapott két pengőt egy hónapra a községtől, egy kis szalonnát, krumplit, lisztet, meg néhány kéve rőzsét, hogy meg ne fagyjon.

Amint a falukutató leírja, koldulni szégyelt a saját falujában és ezért a messzibb községekbe járt kéregetni egyttmást. Irástudatlan ember volt, de nagyon szeretett mesélni, öregségére azonban már nem igen volt hallgatósága. Arra azonban nagyon büszke lett, hogy a falukutatók felkeresték, bár nem tudta megérteni, hogy minek leírni azt a sok bolondságot. Még büszkébb lett, amikor hanglemezre is felvették a hangját, hogy rádióban továbbithassák. A pénztelen falukutatók nem igen tudtak segíteni rajta, még örültek, hogy egy kötetet kitevő meséit le tudták jegyezni. 1938 decemberében halt meg és a község olyan hitvány deszkakoporsóban temettette el, ami "be sem volt rendesen festve." Faluja azonban őrzi emlékét. Amerikában bizonyosan nincs, aki emlékeznék reá.